

Románové novinky a snahy o vyšší úroveň lidové četby

K důslednému potlačení populární produkce po květnu 1945 nedošlo. Uzavřela se nicméně dráha desítek autorů populárních žánrů (ve svém okruhu často proslulých), kteří se buď nedokázali adaptovat na změněné podmínky, anebo jim v další činnosti bránilo ministerstvo informací (→ s. 33, kap. *Literární život*, → s. 112, kap. *Myšlení o literatuře*).

Zcela přestal publikovat například trampský publicista, autor dobrodružných a chlapeckých románů Bob Hurikán (vl. jm. Josef Peterka), i mnozí autoři ženské četby jako Vilém Neubauer či Gita Šponarová. Jen s nevýrazným cyklem lyrizujících povídek pro mládež (*Osada Šňůra*, 1946) se uplatnil nejnámější autor české fantastické epiky třicátých a počátku čtyřicátých let J. M. TROSKA. Také další spisovatelé podobného ladění se uchýlovali do oblastí dětské literatury, než se odmlčeli úplně, jako například vyhledávaný autor westernů Bohuslav Čepelák.

Ze zásahů do populární četby, jež ministerstvo informací podnikalo v rámci regulace knižního trhu, mělo zásadní význam především zastavení sešitových románových edic, jež po deset předchozích let zásobovaly statisícové čtenářské vrstvy dobrodružnou a sentimentální četbou a staly se příslivečným symbolem brakové, komerční zábavné literatury minulosti – rodokapsů.

Periodický románový magazín představoval ve třicátých a čtyřicátých letech hlavní formu „masové knihy“, cestu, jíž se literatura mohla šířit nejen mezi vzdělanými kruhy, ale i na kulturní periferii. Jednostranné potlačení sešitových edic nebylo z hlediska této jejich sociální funkce dlouhodobě udržitelné. Čtenářská obec, jak zjistil celostátní průzkum veřejného mínění, byla sice většinou naladěna proti rodokapsům, i tak ovšem existovala pětina populace, která se ani v roce 1947 neostýchala vyslovit o ně zájem. Nakonec rozhodly úmysly lidovýchovné. Obnovena nebyla ani jedna z přibližně deseti původních magazínových řad, jež vycházely v průběhu let 1935–44 (mj. Rodokaps, Rozruch, Krásný román, Večery pod lampou). Jako náhradu za ně založilo odborářské nakladatelství Práce s podporou ministerstva informací novou řadu typického formátu velkého dvousloupečného sešitu – čtrnáctideník *Románové novinky*. Jeho vedením byla pověřena Ema Řezáčová s redakční radou ve složení Pavel Eisner, Valtr Feldstein a Jaroslav Seifert. Hned první čísla edice, vydaná na

sklonku roku 1946, vyvolala polemiku, jež do léta následujícího roku přerostla v nejrozsáhlejší debatu o otázce populární četby v poválečné české literatuře, která se promítla do činnosti literárních organizací a spolků, do denního a kulturního tisku i do jednání parlamentu.

Zárukou pozitivního působení Románových novinek se měla stát státní garance monopolu tak, aby nejširší vrstvy nemohly své literární převýchově uniknout a sklouznout k běžnému zábavnému čtivu překonaného typu. Obavy z konkurence vydávané na komerčním základě byly však přehnané, což se ukázalo poté, kdy se ze Slovenska, kde státní publikační dozor neexistoval, začala šířit druhá edice rodokapsového formátu, převážně na zájmy čtenářek orientované *Večery* (vycházely česky 1947–48). I když za edicí stály redaktorské osobnosti bývalých pražských románových sešitů pro ženy, i zde se pod vlivem obecné kulturní a společenské atmosféry kladl hlavní důraz na přístupnou

Obálka
Zdeňka Čapka,
1946

beletrii znatelně odlišných literárních poloh, než bylo zvykem dříve. Angažovaným románům ze současnosti se Večery věnovaly dokonce víc než Románové novinky. Ty totiž upřednostňovaly civilní detektivní román založený na logické zápletky, s domácími látkami a postavami – proto zde bylo přetištěno několik románů Emila Vachka z počátku třicátých let, které představovaly vzorové tituly kriminální četby tohoto typu.

Obě edice pravidelně zařazovaly novely a romány českých, ruských i dalších evropských klasiků 19. století, které byly buď napsány pro lidové publikum, nebo parafrázovaly známé náměty lidové četby (Němcovův Dobrý člověk, Gogolův Taras Bulba, Čechovovo Drama na lovu, Mériméeeva Carmen). Dále zde vycházely romány výjimečných osobností populární tradice (Stevensonův Ostrov pokladů), překlady současných západních autorů (Sinclairovo No pasaran!, Saroyanova Lidská komedie) a příběhy z války a boje slovanských národů proti Německu.

Všeobecný posun v očekáváních a cílech spojovaných s četbou pro lid vyjádřily hned zahajovací svazky obou edic. V Románových novinkách to byl překlad prvotiny francouzského spisovatele Romaina Garyho *Zosia* vyzvědačka, existencialismem ovlivněného epizodického pásma, jež o polském odboji vyprávělo z neheroické perspektivy mladého, okolnostmi vláčeného partyzánského páru (knižně vyšlo pod původním názvem *Evropská výchova*, 1946). Večery napoprvé přinesly melodramatický kolonizační román LADISLAVA PTÁČKA *Němá ústa* (1947), v němž příchod amnézií stížené cizinky do městečka v bývalých Sudetech vybízí skupinu postav, aby uvažovala o typických ženských osudech v nedávné době, bilancovala zisky a ztráty svých vlastních životů a hledala to, co z osvobozeného pohraničí udělá jejich nový a trvalý domov.

Oba romány svědčily o obratu lidové četby od prostě dějových k úvahovým prvkům, od „pohádkových“, únikových epických světů k problémům, před kterými stojí – či by se s nimi měli vyrovnávat – současníci. Toto zaměření si Románové novinky i Večery udržely po celé sledované období.